

การประเมินผลโครงการโอนหนี้เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ : กรณีศึกษาศูนย์แก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบระดับอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

จุไรรัตน์ เจริญจำรูญ*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินผลโครงการโอนหนี้เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ : กรณีศึกษาศูนย์แก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประเมินผลโครงการในด้านปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ และผลผลิตในการดำเนินงานตามโครงการโอนหนี้เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ของอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ ตามโครงการโอนหนี้เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ ของอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี มีวิธีการดำเนินการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามรวมทั้งแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ทีมเจ้าหน้าที่นอกระบบระดับอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวน 77 คน และประชาชนที่มาขึ้นทะเบียนหนี้นอกระบบและเข้าสู่กระบวนการเจรจาหนี้นอกระบบแล้วจำนวน 299 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ หัวหน้าทีมเจ้าหน้าที่นอกระบบจำนวน 3 คน และเจ้าหน้าที่สินเชื่อหนี้นอกระบบ ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร แห่งละ 1 คน รวมกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ จำนวนทั้งสิ้น 5 คน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า จากผลการประเมินปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ และผลผลิตในการดำเนินงานตามโครงการโอนหนี้เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ของอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับสูงทุกด้าน และมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบตามโครงการโอนหนี้เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ ของอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ได้แก่ เจ้าหน้าที่ใช้เวลามากเกินไปในการคัดเลือกลูกหนี้นอกระบบ ประชาชนที่มาขึ้นทะเบียนหนี้นอกระบบเข้าใจผิดคิดว่ารัฐบาลเป็นคนชำระหนี้สินหนี้นอกระบบแทนตนเอง ขาดบุคคลและขาดหลักทรัพย์เข้ามาค้ำประกันตามที่สถาบันการเงินภาครัฐกำหนด ขาดหลักฐานสัญญาเงินกู้ เนื่องจากบุคคลส่วนใหญ่จะยึดจากญาติพี่น้อง หรือบุคคลที่สนิทสนมกัน จึงไม่ได้ทำสัญญาเงินกู้ไว้ เจ้าหน้าที่หลายรายไม่ให้ความร่วมมือในการนัดหมายเจรจาหนี้นอกระบบ ลูกหนี้ที่มาขึ้นทะเบียนไม่ยอมมาตามนัดหมายเจรจาหนี้นอกระบบ ทางธนาคารเงื่อนไขมาก ทำให้ประชาชนที่ยากจนขาดโอกาสในการกู้เงิน เป็นต้น

*นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

จากผลการประเมินดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยพบข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบในครั้งต่อไป ได้แก่ ประชาชนที่ขึ้นทะเบียนครัวที่จะศึกษาและทำความเข้าใจในหลักการของโครงการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และคำนึงถึงหลักความเป็นจริงในการดำเนินโครงการว่าการแก้ไขปัญหาต้องเริ่มต้นที่ตนเองก่อน ภาครัฐควรดำเนินการอย่างจริงจังกับแหล่งเงินทุนนอกระบบ โดยเฉพาะแผ่นป้ายโฆษณาตามตู้โทรศัพท์ ราวสะพาน โดยอาจมีการออกกฎหมายหรือข้อบังคับอย่างเข้มงวดต่อเจ้าหนี้นอกระบบ หากยังคงฝ่าฝืนเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการโทรติดต่อยังเบอร์โทรศัพท์ที่โฆษณาเหล่านั้นเพื่อจับกุมแหล่งเงินทุนนอกระบบต่อไป นอกจากนี้รัฐบาลควรมีนโยบายหรือโครงการเกี่ยวกับการฟื้นฟูหรือส่งเสริมอาชีพภายหลังชำระหนี้นอกระบบ หรือสำหรับประชาชนที่ไม่ผ่านกระบวนการเจรจาหนี้ เพื่อให้เกิดการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้ครอบครัวลูกหนี้นอกระบบต่อไป เป็นต้น

คำสำคัญ : การประเมินผล โครงการโอนหนี้เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่

Abstract

The objectives of the research on An Evaluation of “Stepping Away From Loan Sharks Into A New Sustainable Life” Project: A Case Study of the Center’s Informal Debts Solution in District of Muang Saraburi Province were as follows; 1) To evaluate the factors of context, input, process, and product of implementing according to the “Stepping Away From Loan Sharks Into A New Sustainable Life” Project in District of Muang Saraburi Province. 2) To study problems of implementing informal debts solution according to the “Stepping Away From Loan Sharks Into A New Sustainable Life” Project in District of Muang Saraburi Province.

There were quantitative research and qualitative research using the questionnaire and in-depth interview as the tools for data collection. The sample groups used for the quantitative research were divided into two groups comprising 77 people negotiating informal debts in District of Muang Saraburi Province and 299 people registering the informal debts and entering the process of negotiating informal debts. The sample groups used in the qualitative research were three leaders negotiating the informal debts, a credit official on informal debts of the Government Saving Bank and a credit official on informal debts of the Bank For Agriculture and Agricultural Cooperatives. The qualitative sample groups totally comprised five people.

The research results are as follows; Evaluation of the factors of context, input, process, and product of implementing according to the “Stepping Away From Loan Sharks Into A New

Sustainable Life” Project in District of Muang Saraburi Province in general was in the high level in every aspect. The problems of implementing informal debts solution according to the “Stepping Away From Loan Sharks Into A New Sustainable Life” Project in District of Muang Saraburi Province are as follows; Officials use excessive time to select informal debtors. People registering the informal debts misunderstand that the government repay the informal debts. There are no people or assets to guarantee as specified by the state financial institutes. There is no evidence of loan contract. Several creditors do not cooperate in making appointment to negotiate the informal debts. The registering debtors do not go to negotiate the informal debts. As banks have a lot of conditions, poor people do not have opportunities to borrow money.

According to such evaluation, the researcher would like to propose recommendations to solve the problem of informal debts as follows; The registering people should study and make clear understanding of the principles of such project. They should initially solve the problem at themselves. The government should take strict action against the informal loan sources, especially advertisement signs on the telephone booths by issuing strict regulations. If informal creditors still violate the regulations, police officers should call to those telephone numbers to arrest the informal loan sources. Moreover, the government should have the policy of encouraging occupations after people repay informal debts or do not pass the process of negotiating debts to create incomes to families of informal debtors.

Keywords: Evaluation, Stepping Away From Loan Sharks Into A New Sustainable Life Project

บทนำ

ในปัจจุบันทั่วโลกกำลังเผชิญอยู่กับวิกฤติเศรษฐกิจที่ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่โลกเข้าสู่ยุคความตกต่ำที่สุดของเศรษฐกิจในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยวิกฤติเศรษฐกิจในครั้งนี้เริ่มจากการที่ประเทศสหรัฐอเมริกามีปัญหาหนี้เสียจากการปล่อยสินเชื่อให้กับลูกหนี้ประเภทเสี่ยงหรือที่เรียกว่า "ซับไพร์ม" มากเกินไป จากวิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวส่งผลให้ทุกประเทศทั่วโลกต้องเผชิญกับความยากลำบากเข้าสู่วงจรแห่งความตกต่ำทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก ผลกระทบจากวิกฤติในครั้งนี้ได้ส่งผลโดยตรงต่อความต้องการโดยรวมของสินค้าและบริการในประเทศไทยแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการลงทุนภาคเอกชน การบริโภค รายได้ภาษีของรัฐบาล และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการส่งออกและการท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ซึ่งส่งผลให้ผู้คนตกงานเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประเทศไทยพึ่งการส่งออกสินค้าไปประเทศสหรัฐอเมริกาถึง 20% ของการส่งออกของไทย ซึ่งถือเป็นตลาดการส่งออกที่ใหญ่ที่สุด

จากสภาพปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่ได้กล่าวไปในข้างต้นล้วนส่งผลให้คนไทยจำนวนมากกว่า 1 ล้านคนถูกปลดออกจากงาน และต้องประสบกับปัญหาหนี้สิน เนื่องจากไม่มีเงินซื้อปัจจัยสี่ เช่น อาหาร เสื้อผ้า เครื่องใช้จำเป็น ยารักษาโรค ใช้ในการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว บางคนก็ต้องลักเล็กขโมยน้อยเพื่อประทังชีวิต และที่แย่ไปกว่านั้นบางคนก็ยังมีติดกับลัทธิบริโภคนิยม เลือกใช้แต่สินค้าแบรนด์เนม สินค้าฟุ่มเฟือย เป็นต้น สาเหตุเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการเป็นหนี้นอกระบบและความยากจนที่เกิดขึ้นทั้งในเมืองและชนบท ปัญหาความยากจนในเมือง เช่น ไม่มีที่อยู่อาศัย ขาดการยังชีพและรายได้ที่พอเพียง สภาพแวดล้อมไม่ดีเต็มไปด้วยขยะมูลฝอย เป็นต้น ซึ่งต่างจากคนจนในชนบทที่มีปัญหาไม่มีทำกิน ไม่มีทุนในการประกอบอาชีพ ไม่มีงานทำ อับจน เกิดความคิดไร้ทางเลือก เป็นต้น แต่ทั้งคนในเมืองและชนบทก็ประสบปัญหาที่เหมือนกัน คือ ต่างก็อยู่ในภาวะการเป็นหนี้นอกระบบและเป็นหนี้ที่ยากที่จะหลุดพ้นด้วย

จากปัญหาหนี้สินภาคประชาชน จึงทำให้มีนโยบายและแนวทางการดำเนินงานเพื่อขจัดปัญหาความยากจนของประชาชนอย่างยั่งยืน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นภาครัฐจึงได้กำหนดให้มีนโยบายแก้ไขปัญหานี้นอกระบบขึ้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 โดยใช้ชื่อโครงการว่า "โครงการอินทรีฯ หาระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่" โดยได้เปิดโอกาสให้ประชาชนที่เป็นลูกหนี้นอกระบบที่มีมูลค่าหนี้ไม่เกิน 200,000 บาทไปลงทะเบียนกับธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ทุกสาขาทั่วประเทศ จากสถิติการลงทะเบียนหนี้นอกระบบทั่วประเทศนั้นพบว่า มีจำนวนลูกหนี้ที่มาขึ้นทะเบียนจำนวน 1,199,834 คน รวมมูลค่าหนี้ 122,280,093,363.23 บาท (ข้อมูลวันที่ 31 มกราคม 2553) จากตัวเลขดังกล่าว ทำให้ได้ข้อสรุปว่าปัญหานี้สินภาคประชาชนเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่ควรแก้ไขโดยเร่งด่วน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาล โดยการอินทรีฯ หาระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ ด้วยการปรับอินทรีฯ นอกระบบเข้าสู่ระบบ จะทำให้ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยสูงๆ อย่างที่เคยปฏิบัติ เงินก็เหลือมากขึ้น

สามารถนำมาใช้จ่ายแบ่งเบาภาระในครอบครัวได้อย่างเพียงพอ เหลือเก็บออมในแต่ละเดือนและส่งผลให้สามารถพัฒนาการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น รวมไปถึงสภาพจิตใจให้ดีขึ้นอีกด้วย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้รูปแบบการประเมินผล CIPP Model ของ Daniel L. & Stuffle Beam ซึ่งมุ่งศึกษาการประเมินปัจจัยด้านบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) การประเมินกระบวนการ (Process) และการประเมินผลผลิตของโครงการ (Product) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามโครงการอินทรีฯ เข้าสู่ระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ และรวมถึงปัญหา/อุปสรรค ข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะเป็นข้อสนับสนุนให้มีการปรับปรุงแก้ไขโครงการในครั้งต่อไป เพื่อประโยชน์สำหรับประชาชนในการตรวจสอบความต้องการ รวมไปถึงช่วยให้ภาครัฐสามารถค้นพบข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจปรับปรุงนโยบาย และกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ดีกว่าเดิมและประสบความสำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้นไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives)

1. เพื่อประเมินผลโครงการในด้านปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ และผลผลิตในการดำเนินงานตามโครงการอินทรีฯ เข้าสู่ระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ของอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นนอกระบบ ตามโครงการอินทรีฯ เข้าสู่ระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ ของอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณจะมีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบประเมินค่าเพื่อการสำรวจความคิดเห็น เกี่ยวกับการประเมินผลด้านบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) ปัจจัยกระบวนการ (Process) จากการดำเนินโครงการอินทรีฯ เข้าสู่ระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ โดยผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ทีมเจ้าหน้าที่นอกระบบ ณ ศูนย์แก้ไขปัญหานั้นนอกระบบระดับอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และแบบสอบถามแบบประเมินค่าเพื่อการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลด้านผลผลิต (Product) จากการดำเนินโครงการอินทรีฯ เข้าสู่ระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ โดยผู้ตอบแบบสอบถามคือประชาชนที่มาขึ้นทะเบียนที่นอกระบบและเข้าสู่กระบวนการเจ้าหน้าที่ ณ ศูนย์แก้ไขปัญหานั้นนอกระบบระดับอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ซึ่งเครื่องมือนี้จะช่วยอำนวยความสะดวกและทำให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้การตอบข้อปัญหาที่ต้องการศึกษาได้อย่างครบถ้วนซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Sciences) ประมวลผลและจัดทำตารางวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อนำเสนอและสรุป สถิติการวิเคราะห์ที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

(Standard Deviation) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องของแนวทางในการดำเนินงานตามที่ส่วนกลางกำหนด และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องในการประเมินประเมินผลโครงการอินทรีฯ เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ โดยประกอบด้วย ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ และปัจจัยผลผลิต รวมถึงปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินโครงการอินทรีฯ เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ ณ ศูนย์แก้ไขปัญหานี้นอกกระบบระดับอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล (Statistical Analysis)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูปสำหรับการวิจัย หรือ SPSS for Windows ประมวลผล เพื่ออธิบายข้อมูลที่ช่วยให้ทราบถึงคุณลักษณะของตัวแปรตามแบบสอบถามทั้ง ส่วนที่ 1 ส่วนที่ 2 ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย (Results)

ผลการประเมินปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ และปัจจัยด้านผลผลิตจากการดำเนินโครงการอินทรีฯ เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ กรณีศึกษาศูนย์แก้ไขปัญหานี้นอกกระบบอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี มีดังนี้

ผลการประเมินปัจจัยบริบท (Context Evaluation)

จากการศึกษาเพื่อประเมินปัจจัยพื้นฐานด้านบริบทจากการดำเนินโครงการอินทรีฯ เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ กรณีศึกษาศูนย์แก้ไขปัญหานี้นอกกระบบระดับอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ในด้านความเหมาะสมของวัตถุประสงค์โครงการนั้น พบว่า วัตถุประสงค์ของโครงการดังกล่าวมีความเหมาะสมในระดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ย 4.32 เนื่องจากเจ้าหน้าที่รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างมีความคิดเห็นที่ตรงกันในการแก้ไขปัญหานี้นอกกระบบของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ และนอกจากนั้นนโยบายแก้ไขปัญหานี้นอกกระบบก็เป็นนโยบายที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัย พตท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี และสานต่อในสมัยของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ภายใต้โครงการอินทรีฯ นอกกระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ ขึ้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนที่เป็นนี้นอกกระบบมีมูลค่าหนี้ไม่เกิน 200,000 บาทไปลงทะเบียนกับธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ทุกสาขาทั่วประเทศ โดยแบ่งออกเป็น 2 รอบ ดังนี้ รอบที่ 1 (วันที่ 1-30 ธันวาคม 2552) และรอบที่ 2 (1-29 มกราคม 2553) ทั้งนี้เพื่อการปรับอินทรีฯ นอกกระบบเข้าสู่ระบบธนาคาร ทำให้ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยสูง ๆ อย่างที่เคยปฏิบัติ เงินก็เหลือ

มากขึ้น สามารถนำมาใช้จ่ายแบ่งเบาภาระในครอบครัวได้อย่างเพียงพอ เหลือเก็บออมในแต่ละเดือน และส่งผลให้สามารถพัฒนาการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น รวมไปถึงสภาพจิตใจให้ดีขึ้นด้วย

ด้านความพร้อมของสภาพพื้นที่จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม พบว่า มีความพร้อมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 3.98 ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ทีมเจรจาหนี้ออกระบบได้มีการสำรวจศึกษาสภาพพื้นที่ และได้มีการทำความเข้าใจกับแผนการปฏิบัติงานภายในทีมเจรจาหนี้ออกระบบ และบุคลากรก็เป็นบุคคลในพื้นที่จังหวัดสระบุรีเอง จึงทำให้เกิดความพร้อมทั้งสถานที่และความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)

จากการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการอินทรีฯระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่: กรณีศึกษา ศูนย์แก้ไขปัญหาหนี้ออกระบบระดับอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ในด้านบุคลากร โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 3.87 เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่มีความชำนาญกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และมีการจัดอบรมเพิ่มเติมบ้างในส่วนของเจ้าหน้าที่ที่จ้างมาจากภายนอก ทำให้ได้รับความรู้ที่ชัดเจน ในส่วนของกระบวนการเจรจาหนี้ออกระบบ และการได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อเกิดปัญหา ติดขัดในบางขั้นตอนของการปรับอินทรีฯเข้าสู่ระบบ

ด้านงบประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 3.41 เนื่องจากงบประมาณที่ได้รับนั้น เป็นการจัดสรรภายในจากการลงมติของทางคณะรัฐบาล แต่อาจมีปัญหาและอุปสรรคบ้างเล็กน้อย ในเรื่องของการจ้างบุคลากรภายนอกและงบประมาณในการออกติดตามลูกหนี้ออกระบบหลังจากเข้าร่วมโครงการอินทรีฯหนี้ออกระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่แล้ว

และสุดท้ายด้านวัสดุอุปกรณ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.34 ทั้งนี้เนื่องจากขาดความพร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์ที่อาจมีการเตรียมไม่ทันกับการปฏิบัติงานที่ต้องเร่งออกให้ทันกับกรอบระยะเวลาที่ทางภาครัฐกำหนด ทำให้ขาดความพร้อมในเรื่องวัสดุอุปกรณ์

ผลการประเมินปัจจัยกระบวนการ (Process Evaluation)

จากการประเมินกระบวนการของโครงการอินทรีฯระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่: กรณีศึกษา ศูนย์แก้ไขปัญหาหนี้ออกระบบระดับอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ในด้านการวางแผน โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 3.83 เนื่องจากทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้มีการวางแผนและกำหนด แนวทางการปฏิบัติงานที่มีกรอบการทำงานไว้อย่างชัดเจนแล้ว

ด้านการจัดองค์การ โดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 3.91 เนื่องจากโครงการอินทรีฯ เข้าสู่ระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ เป็นนโยบายที่สืบเนื่องมา และบุคลากรหลายฝ่ายก็ได้มีการกำหนดภาระ หน้าที่อย่างชัดเจน รวมทั้งมีการจัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ธนาคาร ออมสิน ธนาคารกรุงไทย และองค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ พร้อมทั้งจัดอบรมอย่างเข้มข้นล่วงหน้า 1 สัปดาห์เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปฏิบัติจริง

ด้านการนำองค์การ โดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 4.20 เนื่องจากผู้บังคับบัญชามีอำนาจในการสั่งและสามารถจูงใจให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานด้วยความเต็มกำลังความสามารถ ซึ่งในบางศูนย์แก้ไขปัญหานั้นนอกระบบในแต่ละอำเภออาจจะมีการนำองค์การที่แตกต่างกันทั้งขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชาแต่ละคนว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด

ด้านการควบคุม โดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 4.12 เนื่องจากภายในทีมเจรจาหีนนอกระบบ จะมีหัวหน้าทีมเจรจาหีนอยู่แล้วภายในทีมคอยดูแลควบคุมคนในทีม ซึ่งหัวหน้าทีมส่วนใหญ่คือปลัดอำเภอ และเมื่อทีมเจรจาทำหน้าที่ในการเจรจาหีนนอกระบบแล้วจะรายงานผลกลับไปยังหัวหน้าทีมและหัวหน้าทีมจะรายงานต่อไปยังนายอำเภออีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการติดตามและรายงานผลจะทำอย่างสม่ำเสมอคือ ในระดับอำเภอจะรายงานไปยังจังหวัดทุกวันศุกร์ และทางส่วนจังหวัดจะรายงานกลับไปยังกระทรวงมหาดไทยทราบทุกวันจันทร์ เพื่อเปรียบเทียบผลการปฏิบัติกับวัตถุประสงค์โครงการว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่ และนอกจากนี้ยังมีการติดตามผลหลังลูกหีนเข้าร่วมโครงการแล้วสามารถฟื้นฟูคุณภาพชีวิต และไม่กลับไปเป็นหนี้อีกตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

ผลการประเมินปัจจัยผลผลิต (Product Evaluation)

จากการประเมินผลผลิตของการประเมินผลโครงการอินทรีฯ เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ กรณีศึกษาศูนย์แก้ไขปัญหานั้นนอกระบบระดับอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ในด้านจำนวนประชาชนที่เข้ามาเป็นลูกหีนในระบบของธนาคารโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 3.89 เนื่องจากการเจรจาหีนนอกระบบแล้ว ลูกหีนทั้งหลายจะตกลงทันทีว่าจะผ่อนชำระที่ธนาคารใด กี่งวด และสามารถลดต้นลดดอกเบี้ยยได้มากน้อยเพียงใด จึงทำให้กระบวนการเป็นลูกหีนในระบบเป็นไปได้ด้วยความรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีการฟื้นฟูอาชีพหลังการเข้าร่วมโครงการเพื่อพบกับชีวิตใหม่เมื่อไม่มีหนี้นอกระบบอีกด้วย

ด้านความพึงพอใจของลูกหีนต่อการดำเนินงานตามโครงการฯ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 3.69 เนื่องจากโครงการแก้ไขปัญหานั้นนอกระบบในภาพรวม ประชาชนเห็นว่าโครงการนี้จะสามารถช่วยเหลือผู้ที่มีหนี้นอกระบบ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถยืดเวลาชำระหนี้ออกไป และมีความเป็นไปได้สูงว่าจะสามารถชำระหนี้ได้ทั้งหมด ซึ่งจะแก้ปัญหานั้นนอกระบบให้หมดไปได้จะเห็นได้ว่าโครงการนี้เป็นประโยชน์และมีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกับโครงการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนอื่น ๆ เช่น โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย

ด้านลูกหีนมีรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถอดออมได้มากขึ้น โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 3.83 เนื่องจากโครงการอินทรีฯ เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ ภายใต้นโยบายแก้ไขปัญหานั้นนอกระบบนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทั่วไปที่มีหนี้นอกระบบ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถฟื้นตัวได้หลังจากเข้าร่วมโครงการฯ และนำเงินที่เหลือจากการใช้หนี้มาอดออม เป็นเงินทุนในการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ตนเองต่อไป นอกจากนี้เพื่อเป็นการสร้างรากฐานและยกระดับคุณภาพชีวิต

ให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดีอย่างยั่งยืน และสามารถหลุดพ้นจากวงจรการกู้เงินนอกระบบอีกด้วย

ผลการอภิปรายจากการศึกษาปัญหาและอุปสรรค จากการดำเนินผลโครงการโอนหนี้เข้าระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ กรณีศึกษาศูนย์แก้ไขปัญหานี้นอกระบบอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี มีดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ใช้เวลามากเกินไปในการคัดกรองลูกหนี้นอกระบบ หลังจากดำเนินโครงการโอนหนี้เข้าระบบเพื่อพบชีวิตใหม่ กรณีศึกษาศูนย์แก้ไขปัญหานี้นอกระบบระดับอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี พบว่า ประชาชนที่มาขึ้นทะเบียนหนี้นอกระบบดำเนินการในการคัดกรองลูกหนี้มากเกินไป จนไปกระทบกับระยะเวลาในขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะต้องดำเนินการตามแผน ระยะเวลาที่ทางส่วนกลางได้กำหนดไว้

2. ประชาชนที่มาขึ้นทะเบียนหนี้นอกระบบเข้าใจผิดคิดว่ารัฐบาลเป็นคนชำระเงิน คืนหนี้ นอกระบบแทนตนเอง เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของนโยบายแก้ปัญหานี้นอกระบบที่ต้องการให้ประชาชนมาขึ้นทะเบียนหนี้นอกระบบกับโครงการนี้มากเกินไป ทำให้ประชาชนคิดว่าทางรัฐบาลจะเป็นผู้ชำระหนี้นอกระบบแทนตนเอง จึงพากันมาลงทะเบียนหนี้นอกระบบ และเมื่อเข้าสู่การเจรจาหนี้ นอกระบบก็ไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะขาดความเข้าใจที่ชัดเจนถึงวัตถุประสงค์โครงการ

3. ขาดบุคคลและขาดหลักทรัพย์เข้ามาค้ำประกันตามที่สถาบันการเงินภาครัฐกำหนด ปัญหา ในการขาดบุคคลและหลักทรัพย์มาค้ำประกันถือได้ว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญมากในการบรรลุ วัตถุประสงค์ของนโยบายแก้ไขปัญหานี้นอกระบบ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้ามาอยู่ในวงจรถิ่น นอกระบบก็เพราะว่าประชาชนเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้ เนื่องจากข้อจำกัดของ ทางธนาคารที่ได้กำหนดไว้ ทั้งจำนวนหลักทรัพย์ที่ต้องมี และบุคคลที่เข้ามาค้ำประกันที่มีข้อจำกัดมาก มายหลายอย่าง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อจำกัดที่ทำให้โครงการไม่ประสบความสำเร็จตามที่กำหนดไว้

4. ขาดหลักฐานสัญญาเงินกู้ เนื่องจากบุคคลส่วนใหญ่จะยึดจากญาติพี่น้อง หรือบุคคลที่สนิทสนมกัน จึงไม่ได้ทำสัญญาเงินกู้ไว้ สาเหตุของการดำเนินงานโครงการโอนหนี้เข้าระบบ เพื่อพบ ชีวิตใหม่ ไม่ประสบความสำเร็จในขั้นตอนการโอนหนี้เข้าระบบ ก็เพราะขาดหลักฐานที่ชัดเจนว่าลูกหนี้ ที่มาขึ้นทะเบียนหนี้มีหนี้นอกระบบตามที่ระบุไว้ในใบสมัครนั่นเอง เพราะส่วนใหญ่จะกู้ยืมจากญาติสนิท มิตรสหาย และจะกู้ปากเปล่าเพราะเชื่อใจกัน

5. เจ้าหน้าที่หลายรายไม่ให้ความร่วมมือในการนัดหมายเจรจาหนี้นอกระบบ เจ้าหน้าที่นอกระบบ หลายรายยังเกรงกลัวกฎหมาย ไม่กล้ามาเข้าร่วมกระบวนการเจรจาหนี้นอกระบบ ทั้งที่ทางการได้แจ้ง ไปแล้วว่าจะไม่ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่นอกระบบแล้วก็ตาม นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ยังเกิดความไม่แน่ใจว่าถ้าหาก เข้าสู่กระบวนการเจรจาหนี้นอกระบบแล้วจะส่งผลกระทบต่อตนเองมากน้อยเพียงใด

6. ลูกหนี้ที่มาขึ้นทะเบียนไม่ยอมมาตามนัดหมายเจรจาหนี้นอกระบบ ลูกหนี้ที่มาขึ้นทะเบียน หนี้นอกระบบหลายรายไม่ยอมมาตามนัดหมายเมื่อถึงเวลาในกระบวนการเจรจาหนี้นอกระบบ เนื่องจาก เกรงกลัวอิทธิพลเจ้าหน้าที่นอกระบบที่เป็นมืออาชีพว่าจะมาทำร้ายตนในภายหลัง ในบางรายก็เกิดการ

เกรงใจกันเพราะเจ้าหน้าที่ให้ความสนิทสนมใกล้ชิดหรือมีบุญคุณแก่ครอบครัวของตน จึงทำให้กระบวนการเจรจาหนี้นอกระบบต้องยุติผลการเจรจาไป

7. ทางธนาคารเงื่อนไขมาก ทำให้ประชาชนที่ยากจนขาดโอกาสในการกู้เงินสาเหตุที่สำคัญที่สุดของคนที่ต้องตกอยู่ในวงจรหนี้นอกระบบ ก็เพราะว่าพวกเขาเหล่านี้ไม่สามารถทำตามเงื่อนไขที่ทางธนาคารกำหนดไว้ได้ และเมื่อทางภาครัฐได้ประกาศนโยบายแก้ไขปัญหานี้หนี้นอกระบบ เพื่อช่วยเหลือให้ประชาชนที่ตกอยู่ในภาวะที่ต้องรับภาระในการชำระดอกเบี้ยที่สูงเกินไป และไม่สามารถฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของตนเองได้ แต่เมื่อเข้าสู่โครงการฯ ก็ต้องผิดหวังกับเงื่อนไขที่มีข้อกำหนดมากมาย ทำให้พวกเขาไม่สามารถหลุดพ้นจากความเป็นหนี้ได้ ดังนั้นทางภาครัฐควรให้ธนาคารจัดการกับเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ลดลง โดยถือให้เป็นสินเชื่อพิเศษเพื่อช่วยเหลือคนจนเหล่านี้ให้มีโอกาสได้รับการอนุมัติสินเชื่อเพิ่มขึ้น เพื่อให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถพัฒนาแหล่งรายได้ของพวกเขาต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา (Recommendations)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. เจ้าหน้าที่ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบโครงการแก้ไขปัญหานี้หนี้นอกระบบอย่างทั่วถึง เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงข้อคิดเห็น และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นได้ตรงกับปัญหาของประชาชนที่ประสบปัญหาอย่างแท้จริง

2. ควรส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กับสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อช่วยสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นไปอีก และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

3. ควรกำหนดเป้าหมายการดำเนินโครงการที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงลักษณะของปัญหาที่มีความต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่จะรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ จึงควรกำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินโครงการให้ชัดเจน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหานั้นเป็นหลัก โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสอดแทรกเนื้อหาวิถีคิด และวิธีการดำรงตนโดยน้อมนำกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนหรือลูกหนี้นอกระบบได้นำไปยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ อันจะนำพาชีวิตให้พบกับความยั่งยืนกับการแก้ไขปัญหานี้สิ้นและความยากจนต่อไป

4. ประชาชนหรือลูกหนี้ที่ขึ้นทะเบียนและผ่านการเจรจาหนี้นอกระบบแล้วนั้น ควรที่จะศึกษาและทำความเข้าใจในหลักการของโครงการฯ อย่างถ่องแท้ และคำนึงถึงหลักความเป็นจริง ในการดำเนินโครงการว่าการแก้ไขปัญหานั้นต้องเริ่มต้นที่ตนเองก่อน และเมื่อสามารถเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐได้แล้ว ควรที่จะต้องหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้นด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มิควรที่จะรอรับการช่วยเหลือจากรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพียงอย่างเดียว

5. ภาครัฐควรดำเนินการอย่างจริงจังกับแหล่งเงินทุนนอกระบบ โดยเฉพาะแผ่นป้ายโฆษณาตามตู้โทรศัพท์ แผ่นพับชวนเชื่อในการกู้หนี้นอกระบบ เพื่อป้องกันลูกหนี้จะกลับเข้าไปสู่วงจรการเป็นหนี้

อีกครั้ง โดยอาจมีการออกกฎหมายหรือข้อบังคับอย่างเข้มงวดต่อเจ้าหน้าที่นอกระบบ หากยังคงฝ่าฝืนเจ้าหน้าที่ตำรวจโทรติดต่อยังเบอร์ที่โฆษณาเหล่านั้นเพื่อจับกุมที่ทำการกู้หนึ่นอกระบบต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อมุ่งเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ เพราะปัญหาหนี้นอกระบบ ถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญและเป็นหนึ่งในปัญหาความยากจนที่ประชาชนไทยประสบอยู่ รัฐบาลควรบูรณาการดำเนินการทุกภาคส่วนเพื่อมุ่งเป้าหมายเดียวกัน โดยไม่ได้มุ่งเพียงแนวทางแก้ไข ปัญหาเพียงอย่างเดียว ควรคำนึงถึงแนวทางป้องกันปัญหาอันจะเกิดขึ้นซ้ำ หรือป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับคนกลุ่มใหม่ โดยเน้นให้นโยบายหรือแนวทางปฏิบัติเป็นรูปธรรม ปฏิบัติได้จริงอย่างมีระบบ ขั้นตอน โดยจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาและความต่อเนื่อง

2. ทางส่วนกลางควรมีการกำหนดวิธีการและเป้าหมายในการประเมินผลโครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เป็นระยะๆ โดยควรมีการประเมินผลการดำเนินงานทั้งปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไปและพิจารณาในหลายๆมิติ ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาหนี้สินหรือหนี้นอกระบบนั้นเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนและลักษณะปัญหาได้เป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ถือว่าเป็นปัญหาสังคมด้วย และนอกจากจะมีการประเมินโดยตรงจากหน่วยที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาโดยตรงแล้ว ควรให้สถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่เที่ยงตรง น่าเชื่อถือได้ และเป็นไปตามหลักวิชาการ อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อโครงการดังกล่าวต่อไป

3. ทางภาครัฐควรมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจทั่วประเทศเพื่อทำการจับกุมกับแหล่งเจ้าหนี้นอกระบบที่ได้ทำการติดป้ายประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนกู้หนึ่นอกระบบ โดยทำการจับกุมจากหมายเลขโทรศัพท์ตามป้ายโฆษณาเหล่านั้น เพื่อเข้าถึงแหล่งเจ้าหนี้นอกระบบทั้งหมด เพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุให้หมดไป

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพื่อประเมินผลโครงการอินทรีฯระบบ เพื่อพบชีวิตใหม่ในพื้นที่จังหวัดต่างๆที่นำร่อง เพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่าผลที่ได้แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เพื่อนำไปสู่การหาวิธีการแก้ไขปัญหา และพัฒนาที่ตรงจุดของนโยบายแก้ไขปัญหานี้

2. ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างในส่วนของประชาชนที่เข้าร่วมกระบวนการและกลุ่มประชาชนที่ไม่ผ่านการคัดกรองลูกหนี้ เพื่อนำข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกมาใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง เนื่องจากข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้รับบางครั้งอาจไม่ตรงกับความจริงที่ครอบคลุมปัญหาทั้งหมด เนื่องจากปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนและกระทบต่อสภาพจิตใจของประชาชน จึงทำให้ไม่กล้าที่จะบอกความจริงทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

ประภัสสร เทพชาตรี. (2552). *วิกฤติเศรษฐกิจสหรัฐฯ: ผลกระทบต่อโลกและต่อไทย*. สืบค้นจาก
<http://www.thepchatree.blogspot.com>

ศูนย์แก้ไขปัญหานี้นอกระบบกระทรวงมหาดไทย จังหวัดสระบุรี. (2553). *แบบรายงานการแก้ไข
 ปัญหานี้นอกระบบ (ระหว่างการเจรจา)*. ครั้งที่ 15, วันที่ 27 พฤษภาคม 2553.

สำนักบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2553). *รายงานสรุป
 ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหานี้นอกระบบ ศูนย์แก้ไขปัญหานี้นอกระบบกระทรวงมหาดไทย*.
 กรุงเทพฯ: สำนักบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2547). *ประเมินผลโครงการ: หลักการและการประยุกต์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียง.

อุทัย อุปันโน. (2550). *วิเคราะห์ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหานี้นอกระบบของประชาชน
 ตามนโยบายขจัดความยากจนในพื้นที่อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน*.
 รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
 (วันที่ 25 พฤษภาคม 2553).

Daniel, L. Stufflebeam & Anthony J. Shinkfield. (2007). *Evaluation theory,
 models, applications*. San Francisco: Jossey-Bass.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-ชื่อสกุล นางสาวจุไรรัตน์ เจริญจำรูญ
 วัน เดือน ปีเกิด 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2527
 สถานที่เกิด จังหวัดสระบุรี ประเทศไทย
 ประวัติการศึกษา โรงเรียนอนุบาลสระบุรี จังหวัดสระบุรี พ.ศ. 2535-2540
 ประถมศึกษาปีที่ 1 - 6
 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สวนกุหลาบวิทยาลัย สมุทรปราการ
 จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. 2541-2546 มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6
 มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตบางแสน จังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2547- 2550
 การศึกษาระดับบัณฑิต (กศ.บ.) วิชาเอกสังคมศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2552-2554 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.)
 วิชาเอก รัฐประศาสนศาสตร์
 ที่อยู่ปัจจุบัน 50/36 หมู่บ้านอยู่สบาย 1 ซ.12 ถ.สุวรรณศร ต.ห้วยทราย อ.หนองแค
 จ. สระบุรี 18230
 E-mail: jj-tuta@hotmail.com
